

Stefan Nemanja, najmlađi sin plemića Zavide, rodio se 1114. godine u Ribnici – današnjoj Podgorici. Nemanjin otac Zavida sklonio se u Zetu – Duklju u vreme velikih nemira u Srbiji (1112. godine). Porodica raških župana bila je u srodstvu sa porodicom vladara u Zeti, pa su tu imali sigurno sklonište. Nemanjino ime ima pun, mistični, srednjovekovni sjaj, ono je biblijsko – Naaman. To ime koje kod nas nije dugo bilo protumačeno, mada je bilo poznato u Duklji kod vlastelinskih porodica pa i kod Grka i Latina. Ono je značilo poštovanje i obožavanje. Naš narod nije ga protumačio, ali je naslućivao njegovo mistično značenje. U svojoj osnovi ono znači sliku nemani.

Kako je zapadna crkva imala prevlast u mestu gde je mladi princ rođen i nije pilo pravoslavnih crkava u blizini, on je kršten po katoličkom obredu. Kada su prilike u Srbiji postale povoljnije, Zavida se sa porodicom vratio u Ras. ^{1*}U Raškoj je uticaj istočnjačke crkve bio toliko jak da je Nemanja, kada se vratio u tu oblast, morao biti kršten po drugi put u crkvi Sv. Petra, po istočnom obredu. Sava kaže da je sa njim sve bilo čudno – kada je bio dete, primio je dva krštenja, mali i veliki obraz anđeoskog lika. On to vidi kao blagoslov, ne kao politički potez, da bi se udovoljilo narodu.

U tom periodu, Srbija je bila potčinjena Vizantiji. Tako uz saglasnost i podršku Vizantije, veliki župan postaje Tihomir, Nemanjin najstariji brat. Ostala braća – Stracimir, Miroslav i Nemanja imali su svoje udeone kneževine i priznavali su vrhovnu vlast velikog župana. Nemanjina udeona kneževina nalazila se na istoku srpske države i obuhvatala je župe: Ibar, Toplicu, Rasinu i Reke. Njegova mladost bila je veoma burna. U porodici je postojala tradicija uzajamnog nepoverenja, otimanja oko vlasti. Prema Stefanu, njegovom biografu, on je bio ambiciozan i zbog toga omrznut od braće. Nemanja je vodio grkofilsku politiku i tako je dobar glas o njemu stigao do cara Manojla. Oni su se sreli u Nišu oko 1161. godine kada je car Manojlo ohrabrio Nemanju i dao mu još jedni županiju – Dubočicu u lični i nasledni posed.

^{1*} - Moguće je da je Zavida krstio Nemanju po drugi put hoteći da njegov sin bude uticajan. Otac je učinio tu karakterističnu promenu kao ustupak shvatanjima koja su tada vladala u zemlji.

-Ako je sam Nemanja tražio to krštenje, onda je to bio jasan znak njegove političke volje i stava. Sticanjem Dubočice, koja je do tada bila sastavni deo Vizantije i dobijanjem vladalačkog dostojanstva, Nemanja je stekao i veću samostalnost u odnosu na svoju braću, uključujući i velikog župana Tihomira. Taj položaj je Nemanja ispoljavao i u vođenju verske politike. On se među svojom braćom istakao odanošću prema crkvi i sveštenstvu. Vrlo rano je shvatio značaj i moć crkve i sveštenstva, skoro svemoćnih u srednjem veku. On je podigao manastir Svetog Nikole kod Kuršumlije, a na ušću Kosanice u Toplicu, crkvu posvećenu Bogorodici. On nije tražio saglasnost svoje braće, a ni velikog župana, što je tada bio običaj. To je izazvalo nezadovoljstvo braće koja su ga pozvala na odgovornost i zatvorili su ga u nekoj pećini kod Rasa. Stefan Prvovenčani ističe najstarijeg brata, Tihomira za Nemanjinog najvećeg protivnika. On kaže da je veliki župan bio u strahu zbog svog, sada nesigurnog, vladarskog mesta i pozvao Nemanju sebi, okovao mu ruke i noge i bacio ga u kamenu pećinu ^{2*} „kao što braća vrgoše u rov prekrasnog Josifa“. Uz pomoć svojih pristalica, Nemanja se brzo oslobodio, proterao braću i proglasio se velikim županom. (Ti događaji odigrali su se oko 1168. godine.)